

فهرست مطالب

فهرست تفصیلی.....نه

مقدمه مصحح

۱. علم احکام نجوم.....بیست و سه
۲. شرح احوال ابوالحسن بیهقی.....سی و سه
۳. آثار بیهقی.....سی و هفت
۴. تحلیل محتوایی کتاب.....چهل و سه
۵. ویژگی های سبکی جوامع احکام النجوم.....چهل و شش
۶. چند نمونه از واژگان و اصطلاحات کتاب.....پنجاه و دو
۷. نسخه های کتاب.....پنجاه و سه
۸. شیوه تصحیح.....پنجاه و هفت
۹. پی نوشتها.....شصت و شش

متن جوامع احکام النجوم

مقدمه مؤلف.....۳

فصل اول

در دانستن آنکه مولود از کدام نوع است از انواع حیوانات از آدمی است یا از انواع دیگر.....۱۱

فصل دوم

در احکام مدت مکث جنین در قرار مکین.....۱۹

فصل سیم

اندر آنکه مولود تمام خلقت است یا ناقص خلقت و در دلایل تربیت.....۲۹

فصل چهارم

هیلاج و کدخدایی و قانون عمر.....۵۹

فصل پنجم	
در احکام دوازده خانه.....	۷۹
فصل ششم	
در احکام بودن کواکب در بیوت و حدود و وجوه مثلثات.....	۳۶۵
فصل هفتم	
در احکام سهام.....	۴۸۱
فصل هشتم	
در احکام اثنا عشریه و آبار بروج و احکام نظر کواکب به یکدیگر در وقت ولادت و احکام راس و ذنب.....	۵۱۷
فصل نهم	
در احکام تحویل و انتها و صاحب طالع و دلایل دیگر.....	۵۴۵
فصل دهم	
اندر احکام سال‌های عالم بر سیل اجمال و احکام قرانات و اختیارات طالع کل و جزوی.....	۶۶۵
تعلیقات.....	۷۴۳
نمایه‌ها	
۱. آیات و احادیث.....	۷۶۹
۲. کتاب‌ها.....	۷۷۱
۳. اعلام.....	۷۷۳
۴. مکانها.....	۷۷۵
۵. واژگان دشوار.....	۷۷۷
۶. اصطلاحات نجومی.....	۷۸۳
منابع.....	۷۹۵

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، وَالصَّلَاةُ عَلَى مَنْ أَمَّتْ طَيِّبَاتُ غَوَارِبِ الرِّسَالَةِ، وَاعْتَلَى مَنَاكِبِ^٣
الْهِدَايَةِ مِنَ الصَّلَاةِ، مُحَمَّدٍ وَآلِهِ الْأَخْيَارِ وَأَصْحَابِهِ الْأَبْرَارِ.

أَمَّا بَعْدُ^٤ فَجَنِينِ گَوِيدِ خَوَاجِهِ اِمَامِ اَجَلِّ مَحْتَرَمِ حَجَّةِ الدِّينِ^٥ فَرِيدِ خِرَاسَانَ
أَبِوَالْحَسَنِ^٦ بِنِ اِمَامِ^٧ اَبِوَالْقَاسِمِ^٨ زَيْدِ بِنِ اِمَامِ اَمِيرِكِ مُحَمَّدِ بِنِ الْحَاكِمِ^٩ اِمَامِ اَبِي
سَلِيمَانَ فَنَدَقِ^{١٠} بِنِ الْحَسَنِ^{١١} وَهُوَ يَعْنِي الْحَسَنَ السَّكَّانَ الْبَسْتَوَائِيَّ^{١٢} مِنْ نَوَاحِي
بَسْتِ وَ اِمَامِ الْاَجَلِّ^{١٣} الْعَالِمِ اَبِوَالْحَسَنِ مَصْنَفِ^{١٤} الْكِتَابِ مَقِيمِ نِيشَابُورِ وَ بِيَهَقِ مِنْ
نَوَاحِيهَا. وَيَعْرِفُ بِالْاِمَامِ اَبِي الْحَسَنِ^{١٥} بِنِ اَبِي الْقَاسِمِ^{١٦} الْبِيَهَقِيِّ وَ نَسَبُهُ^{١٧} اَبِوَالْحَسَنِ
عَلِيِّ بِنِ اَبِي الْقَاسِمِ^{١٨} زَيْدِ بِنِ اَمِيرِكِ مُحَمَّدِ بِنِ عَلِيِّ الْحَسِينِ بِنِ اَبِي سَلِيمَانَ فَنَدَقِ
بِنِ اَيُّوبِ بِنِ الْحَسِينِ اَحْمَدِ بِنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بِنِ عَبْدِ اللَّهِ بِنِ عَمْرِ بِنِ الْحَرِيرِ^{١٩} بِنِ

-
١. مع: لقيطى.	١٠. مع: + بن ايوب.
٢. مل: اعلى؛ مك: اغفلى.	١١. مع، مل: الحسين.
٣. مع، مك: مغاكب.	١٢. مع: بسواى؛ مك: بستواى.
٤. مع: - اَمَّا بَعْدُ.	١٣. اس، مل: اجل.
٥. مك: حجة دين.	١٤. مل، مك: نصف.
٦. مع: ابوالحسين.	١٥. اس، مل: ابو الحسن + الامام.
٧. مك: امام.	١٦. اس، مل: ابو القاسم.
٨. اس، مع: ابى القاسم.	١٧. مل: نسبه.
٩. مع، مل، مك: + الامام ابى على الحسين
الامام.	١٨. مل: ابو القاسم.
	١٩. مع: الجرير؛ مك: حرير.

عثمان بن أيوب بن خزيمة بن عمرو بن خزيمة^۱ بن ثابت ذي الشهادتين صاحب رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم^۲ که من^۳ در هر نوعی از انواع علوم عمری صرف^۴ کردم به مقدار استعداد و توانش خویش و در هر فتنی تصنیفی ساختم در صرف ادب و شاح دمیة^۵ القصر و لقاح^۶ روضة العصر^۷ در اختیارات اشعار اهل عصر که بعد از تصنیف دمیة القصر^۸ که خواجه علی بن الحسین^۹ الباخرزى رحمة الله عليه^{۱۰} کرده بودند یک مجلد ضخیم و در رسایل درر السحاب^{۱۱} و حدایق الوسایل الی طریق الرسائل و این هر دو یک مجلد است و کتاب العروض و الرسائل الخفیة یک مجلد دیگر و^{۱۲} قوام علوم الطب یک مجلد، اطعمة المرضى یک مجلد، الوقیعة^{۱۳} فی منکر الشریعة یک مجلد، ذخایر الحکم یک مجلد، کنز الحجج در اصول یک مجلد، عرایس التفایس فی اصناف العلوم یک مجلد، مناهج الدرجات فی شرح کتاب التجارة سه مجلد، تنبیه العلماء علی تمویه^{۱۴} المتشبهین بالحکما یک مجلد، مجامع الامثال چهار مجلد، [۲الف] شرح مقامات حریری یک مجلد، ازاهیر^{۱۵} الرياض المریعة^{۱۶} و شرح الفاظ^{۱۷} المستعملة فی المحاوره و الشریعة^{۱۸} یک مجلد، امثلة^{۱۹} الاعمال النجومیة یک مجلد، قرائن آیات القرآن^{۲۰} یک مجلد، کتاب

۱. مج: - عمرو بن خزيمة.	۱۱. مک: السحاب.
۲. مل: - صلى الله عليه وآله وسلم.	۱۲. مل: + کتاب.
۳. مج: + من.	۱۳. مج: الوبیعه؛ مک: الوثیقه.
۴. مک: سر.	۱۴. مل: به.
۵. مل: دمیة.	۱۵. مل: ازاهر.
۶. مج، مک: لقاح.	۱۶. مج: الربعه.
۷. مک: القصر.	۱۷. اس، مل: الالفاظ.
۸. مل: العصر.	۱۸. مک: الشریفه.
۹. مج: الحسن.	۱۹. مل: امتلته.
۱۰. مج: - علیه.	۲۰. مک: قرآن.

اظهار الازهار على اشجار الاشعار^۱ یک مجلد، کتاب ربیع العارفين^۲ یک مجلد، آداب^۳ السفره^۴ و معرفة الكرة و ذات^۵ الحلق^۶ و الاضطراب یک مجلد، کتاب بساتین الانس فی براهین النفس یک مجلد، کتاب المشتهر^۷ فی نقض کتاب المعتبر یک مجلد، تحریر التذکیر یک مجلد، مشارب^۸ التجارب^۹ فی التواریخ^{۱۰} دو مجلد، شرح کتاب نهج البلاغه یک مجلد، کتاب تتمه صوان^{۱۱} الحکمه یک مجلد، کتاب درة الوشاح یک مجلد و رسایل و مختصرات دیگر. بسیار دوستان از من التماس کردند که اگرچه^{۱۲} معرفت احکام نجوم در میان خلق مشهور است و ملوک و سلاطین را بدان تقریبی هست و فکرت‌ها و رای‌های^{۱۳} خویش را بر محک آن می‌زنند اما آن روی برهان مقبول نیست و به^{۱۴} معرفت آن^{۱۵} طریقی نیست و هرکه در این باب سخن گفته است از طریق تفال^{۱۶} گفته است و شرع^{۱۷} این را منکر^{۱۸}: **مَنْ آتَى كَاهِنًا أَوْ مَنْجِمًا فَصَدَقَهُ بِمَا قَالَ فَقَدْ كَفَرَ بِمَا نَزَلَ عَلَى مُحَمَّدٍ** و حکما متابعت شریعت کرده‌اند در این باب و در کتاب شفا و نجات بر تزییف احکام نجوم براهین تقریر کرده^{۱۹} و ابونصر^{۲۰} فاریابی^{۲۱} رسالتی خاص کرد در تهجین مدعیان این نوع و در کتاب ذخایر الحکم و

۱. مج: ازهار اسحار الاشعار؛ مل: اظهار اسهار	۱۱. مل: الصواب
۲. المج: العارف؛ مل: مفارق.	۱۲. مک: - اگرچه.
۳. مک: ابواب	۱۳. مک: رایت‌های.
۴. مج: السفریه.	۱۴. مج، مل، مک: - به.
۵. مک: + الفرقان.	۱۵. مج، مل: + را.
۶. مک: الخلق.	۱۶. مک: قال.
۷. اس، مک: المشتهر	۱۷. مج: شرح.
۸. مل: مثارب.	۱۸. مج: + که؛ مک: بنگر.
۹. مک: التجاریب.	۱۹. مک: کرده‌اند.
۱۰. مل: تواریخ.	۲۰. مک: ابوالنصر.
	۲۱. مج: فاریابی.

عرایس التّفایس در ابطال احکام نجوم سخن‌ها درست و براهین آورده^۱ با این همه مناکر آنچه معتمدتر است از اقاویل احکامیان^۲ اگر در مجلّدی جمع باشد تا^۳ کسی به تأمل در آن مضطر نگردد یا کسی از آن جا کسب دنیا سازد و جاری مجری صنایع و حرف دیگر^۴ بر این رجحان دارد بوجه اولیتر بود. من این جماعت را که از من این التماس کردند گفتم که^۵ این التماس با^۶ این مقدمات باز نمی‌خواند و چون شما را^۷ ضعف رای و رکاکت کلام احکامیان و معطل بودن [۲ ب] ایشان از براهین معلوم است در این باب^۸ تصنیف خواستن از کسی که در تهجین این تصنیف‌ها کرده باشد خطا بود گفتند ما مضطربیم به خدمت ملوک و سلاطین. و ملوک و سلاطین^۹ از ما از این جنس پرسند و خواهند^{۱۰} ما را روزگار آنکه^{۱۱} کتب بسیار جمع و تأمل کنیم مساعدت نکند بر طریق دفع موذی^{۱۲} از بهر ما این^{۱۳} تصنیف ببايد کرد. پس^{۱۴} ایشان را اجابت کردم و چون این کتاب را^{۱۵} برای ملوک خواستند به فارسی^{۱۶} جمع کردم تا اگر از اینجا^{۱۷} فصلی که در آن^{۱۸} نزاعی رود میان احکامیان بر^{۱۹} سلاطین و ملوک خوانند به ترجمانی و مفسّری حاجت نیفتد و این کتاب را جوامع احکام النجوم نام

-
۱. مک: آورده‌اند.	۱۱. مج، مک: که.
۲. مک: حکامیان	۱۲. مج: اذی؛ مک: بردلی.
۳. مج: اگر.	۱۳. مج: - این.
۴. مج، مک: + بلکه صنایع و حرف.	۱۴. مک: + التماس.
۵. مج: - که.	۱۵. مک: - را.
۶. مک: بر.	۱۶. مج، مک: پارسی.
۷. مک: - شما را.	۱۷. مج: آنجا.
۸. مک: - باب.	۱۸. مک: این.
۹. مج، مک: - ملوک و سلاطین.	۱۹. مج، مک: و.
۱۰. مک: خوانند.	

کردم، ان شاء الله^۱ که نام این^۲ کتاب مطابق و ملایم مضمون کتاب بود و این کتاب را از دویست و پنجاه و هفت مجلد از کتب^۳ احکام^۴ جمع کردم از کتاب^۵ متقدمان^۶ و متأخران این صنعت و هرچه^۷ لباب این دویست و پنجاه و هفت مجلد کتاب بود در اینجا یاد کردم بی تکرار. و به قصد از سر چیزی که در این کتاب به کار آید درنگزشتم^۸ الا^۹ که آدمی از سهو و نقصان و قصور و نسیان خالی نیست و اعتماد بیشتر^۹ بر کتب^{۱۰} زرادشت^{۱۱} و ماشاءالله^{۱۲} و ابوالمعشر و احمد عبدالحمید^{۱۳} و ابن الخصیب و غلام زحل^{۱۴} و ثوفیل^{۱۵} رومی و جنّه هندی کردم و انا^{۱۶} اَسْتَغْفِرُ اللَّهَ وَ اَتُوبُ اَيْهِ مِنْ جَمِيعِ مَا يَفْعُ اسْمُ الْكِذْبِ عَلَيْهِ، و وصیت من در این باب آن است که در مستقبل بر طریق امکان گویند هرچه در^{۱۷} این احکام گویند و دعوی دانستن اسباب به تفصیل نکنند^{۱۸} چه^{۱۹} در ممکنات مستقبل صدق و کذب متعین نشود؛ مثلاً گویند که ممکن است که فلان وقت چنین شود^{۲۰} و ممکن است^{۲۱} از فلان تسییر^{۲۲} فلان طالع را نکبتی رسد و امثال این و بدین^{۲۳} امکان آن وقت حکم کند که

-
۱. مچ، مک: + تعالی.	۱۳. مچ: عبدالحمید؛ مل: عبدالجلیل.
۲. مچ، مک: - نام این.	۱۴. مک: رحیل.
۳. اس، مل: کتاب.	۱۵. مچ: نوقیل؛ مل: - نوقیل؛ مک: قوفل.
۴. مک: + نجوم.	۱۶. مل، مک: انا.
۵. مچ، مک: - کتاب.	۱۷. اس، مچ، مل: در.
۶. مک: نقدمان.	۱۸. اس، مل، مک: نکند.
۷. مچ: + لب.	۱۹. مل: چو.
۸. مک: - الا.	۲۰. مچ، مک: بود.
۹. مک: - فصدقه... بیشتر.	۲۱. مل: - است.
۱۰. مل: - بر کتب.	۲۲. مک: بستر.
۱۱. مک: + است.	۲۳. مچ: تدبیر، مک: دیدن.
۱۲. مک: - ماشاءالله.	

زیادت از یک دلیل و امارت بیند و حزم^۱ آن بود که تا سه امارت^۲ او را حاصل نبود حکم نکند^۳ و هم بر این ممکن در مستقبل حکم نباید کرد و به امکان قریب و کارها باشد که آن را [۳ الف] به استعداد حاجت افتد؛ مثلاً حکم فرزند آن وقت ممکن بود که مرد جوان و تن درست بود و متأهل و حکم ربح^۴ در تجارت و معاملت آن وقت ممکن بود که مرد صناعات^۵ و تجارت^۶ و استعداد آن دارد پس در امثال این احکام از استعداد^۷ و اوقات^۸ غافل نباید بود و وقتی که احکام کند نگاه دارد منجم تا در آن وقت عطارد منحوس نبود و مریخ در طالع و اوتاد آن وقت نبود و قمر در بیوت مریخ نبود که اگر چنین بود فاحش خطاها^۹ افتد و چند دقیقه دیگر است که در این باب نگاه باید^{۱۰} داشت به موضع خویش هر یکی یاد کرده آید^{۱۱} ان شاء الله تعالی و بنای این کتاب نهاده آمد^{۱۲} بر ده فصل تا از این فصول آنچه مطلوب است زودتر آید به دست^{۱۳}.

فصل اول: در دانستن آنچه مولود از کدام نوع است از حیوانات، انسان است یا غیر او^{۱۴} از انواع آخر^{۱۵} که در تحت حیوان باشد.

فصل دوم: در مسقط نطفه و احکام ماه‌های آن.

فصل سوم: در آنکه مولود تمام^{۱۶} خلقت است^{۱۷} یا ناقص خلقت و در دلایل تربیت^{۱۸} کودک.

۱. اس، مل، مک: جزم.	۱۰. مک: + کرد.
۲. مل: ارمات.	۱۱. مک: کرده‌اند.
۳. مج، مل، مک: - حکم نکند.	۱۲. مج: نهاده‌اند.
۴. مج، مل، مک: رنج.	۱۳. مج، مل، مک: به دست آید.
۵. مج، مل، مک: بضاعات.	۱۴. مک: آن.
۶. مج، مل: تجارت.	۱۵. اس، مل، مک: اخیر.
۷. مل: - و.	۱۶. مج: تام.
۸. اس، مج، مل: اوتاد.	۱۷. مل: - است.
۹. مل: + خواهد.	۱۸. مل: ترکیب.

فصل چهارم: در احکام هیلاج^۱ و کدخدایی و قانون عمر.
 فصل پنجم: در احکام دوازده خانه از طالع.
 فصل ششم: در احکام بودن کواکب در بیوت و حدود و وجوه و مثلثات.
 فصل هفتم: در احکام سهام طالع و دلایل^۲. [۳ ب]
 فصل هشتم: در احکام اثنا عشریات و آبار^۳ بروج و احکام نظر کواکب به یکدیگر در وقت ولادت و احکام رأس و ذنب.
 فصل نهم: در احکام^۴ تحویل و انتهاء صاحب طالع و باقی دلایل تحویل^۵.
 فصل دهم: در احکام^۶ سال‌های عالم بر طریق جمله^۷ و بر^۸ اختیارات کلی و جزوی کارها و در احکام‌های سال‌های عالم^۹ و مسایل و این فصول بعضی مبنی^{۱۰} باشد بر ارکان و به رکن‌ها^{۱۱} پیدا شود^{۱۲} و ممیز آنچه مندرج است^{۱۳} در تحت هر یکی^{۱۴} چنانکه بر آن اطلاع افتد ان شاء الله تعالی. و در این^{۱۵} تعرض آنچه به اعمال تعلق دارد هیچ نرفته است؛ زیرا که در کتاب خلاصة الریجات از تصنیف من و در کتاب امثلة الاعمال التّجومیّة آنچه شرط توانش من بود در آن باب به تقدیم افتاده بود^{۱۶} و غرض از^{۱۷} تصنیف این کتاب محض احکام بود و آنچه مرا معتمدتر بود از این فن و الله تعالی حسبنا^{۱۸} و نعم الوکیل.

۱. مک: سلاح.	۱۰. مع: یعنی.
۲. مک: + ولادت.	۱۱. مک: مرکب‌ها.
۳. اس، مک: آثار.	۱۲. مک: - شود.
۴. مع: احکام‌های.	۱۳. مک: است.
۵. مع: باقی دلایل تحویل در هامش.	۱۴. مع، مک: فصلی.
۶. مع، مک: احکام‌های.	۱۵. مع، مل، مک: + کتاب.
۷. مع: + وی را.	۱۶. مک: - بود.
۸. مع: بر.	۱۷. مک: در
۹. مع: - احکام‌های سال‌های عالم.	۱۸. مک: + الله.

فصل اوّل

در دانستن آنکه مولود از کدام نوع است

از انواع^۱ حیوانات از^۲ آدمی است یا از انواع دیگر

و این فصل را ارکان نیست. و از^۳ عجایی که من در این باب دیدم^۴ اسپیی^۵ از آن امیری کرّه آورد ارتفاع آن وقت بگرفتند و به دست^۶ منجمی صورتی دادند و گفتند امیر را پسری آمده است و این ارتفاع وقت ولادت است و آن منجم بیچاره عمرها در^۷ آن صرف کرد تا آنچه دانست از اعمال و احکام در آن طالع به جای آورد و آن ضحکه^۸ گشت پس از این معنی غافل نباید بود و از طالع آن وقت که چنین چیزی از تو پرسند و بر تو عرض دهند و سهم مکر و خداع از طالع وقت سوال کنند^۹ باز شناختن و سهم الخبر ا حق هوأم باطل ولادت بر نوع مولود به شهادت^{۱۰} کواکب بر آن شناخت و بودن اکثر انسان^{۱۱} در بروجی که بر آن^{۱۲} نوع ولادت^{۱۳} دلالت^{۱۴} کند علی الخصوص که [۴ الف] در اوتاد بود خاصه ارباب مثلثات طالع و^{۱۵} نیرین و سهم

-
۱. مک: نوع.	۹. معج، مل، مک: - کنند.
۲. معج: آن؛ مک: - از.	۱۰. اس، مل: شهادت.
۳. معج: آن.	۱۱. معج: - انسان.
۴. مک: + آن بود که.	۱۲. معج: این.
۵. معج: اسپیی.	۱۳. معج، مک: - ولادت.
۶. معج، مل: بدین.	۱۴. مل: - بر نوع مولود... دلالت.
۷. مک: از.	۱۵. مل: - و.
۸. معج، مک: مضحکه.	

السَّعادة و جزء مقدم و اگر این دلایل^۱ بیشتر^۲ ساقط بود^۳ در بروج سباع و دواب بود و نه در^۴ بروج انسی دلیل بود که این مولود از آدمی نبود. دلیل دیگر چون خداوند خانه طالع^۵ قمر به قمر ننگرد^۶ و خداوند بیت الحیوة^۷ به وی ننگرد مولود نه از نوع آدمی بود و اگر به صورت آدمی زاید^۸ به معنی بهیمه باشد. اگر سعود نظر دارد از^۹ سباع بود که به آدمی الفت دارد چون سگ شکاری و یوز و گربه و اگر^{۱۰} نحوس از اوتاد ناظر بود و سعود ساقط از سباع گزند کننده^{۱۱} بود دلیل دیگر چون کوکبی مذکر در قسمت طالع شبی بود و زحل و مریخ از سنبله بوی ناظر بود و عطارد منحوس بود از مریخ و قمر در احتراق بود به^{۱۲} بروج آتشی^{۱۳} و صاحب ساعت نحس بود یا ساقط و غریب و جنونی بود این مولود از انواع ثعابین^{۱۴} و تماسیح و امثال این بود و اگر به این شکل بود که یاد کرده شد و مریخ به مشتری نظر دارد از انواع سباع بود. دلیل دیگر اثنا عشریه^{۱۵} طالع و اثنا عشریه^{۱۶} هفت کوکب بنگرد^{۱۷} و اعتبار بیشتر به اثنا عشریه طالع و نیرین بود و بنگرد تا کجا باشد از طالع و کدام کوکب به ایشان نظر دارد اگر این اثنا عشریات نه^{۱۸} در بروج انسی^{۱۹} باشد مولود از نوع آدمی نبود و^{۲۰} اگر از این دلایل اندک تر در بروج انسی باشند مولود سگبان^{۲۱} یا بوزینه دار^{۲۲} یا امثال

۱. مَج، مل، مَك: + یا.	۱۲. مَج: نه + در.
۲. مَج، مل، مَك: + از این.	۱۳. مَج: انسی.
۳. مل: باشد.	۱۴. مَك: پایین.
۴. مَك: - در.	۱۵. مَج: اثنا عشرة.
۵. مَج، مل، مَك: - صالح.	۱۶. مَج: اثنا عشرة.
۶. مَك: نگرَد.	۱۷. مَج: بگیرند؛ مل، مَك: بگیرد.
۷. مل: - الحیوة.	۱۸. مل: - نه.
۸. مَك: بود.	۱۹. مَك: آتشی.
۹. مَج: آن.	۲۰. مل: - و.
۱۰. مَك: + به.	۲۱. مَج: سگ دار؛ مَك: سگان.
۱۱. مَك: گزنده.	۲۲. مَج: بوزنه دار؛ مَك: بوزینه؛ مل: + بود.

این^۱ آدمی باشد به حکم^۲ دلایل آن بروج^۳ دلیل دیگر قمر روز سیم از ولادت مثلاً از ساعت ولادت هفتاد و دو ساعت حساب کند و این ساعت^۴ سه شبانه روز باشد نه چنانکه چهل و هشت^۵ ساعت گیرد که دو شبانه روز^۶ تمام بود و بنگرد با^۷ قمر اگر به زحل بییوندد نه در برج^۸ انسی و نحوس دیگر چون مریخ و آفتاب به قمر نظر^۹ دارد مولود نه از نوع آدمی بود. دلیل دیگر چون خداوند خانه قمر راجع بود و روی با خانه قمر دارد در رجوع و خداوند خانه اصل راجع بود و در رجوع روی به طالع^{۱۰} دارد و طالع نه از بروج انسی بود و نه این خانه‌ها دلیل بود^{۱۱} که [۴ ب] مولود نه از نوع آدمی بود مثلاً^{۱۲} این طالع حوت^{۱۳} و مشتری راجع از حمل با حوت می‌آید و قمر در حمل و مریخ از^{۱۴} ثور در رجوع با حمل می‌آید و طالع نه از بروج انسی است و بر جمله الامر^{۱۵} احکامی را باید که سهم الغیب در طالع ولادت قوی افتاده باشد تا^{۱۶} چنانکه حکیم^{۱۷} در مقدمه صغری و کبری نگرد او را نتیجه به فیض^{۱۸} الهی حاصل آید وی در زایچه‌ها نگرد و در دلایل و شواهد^{۱۹} آنچه مطلوب بود او را به فعل آید و به قوت حدس خویش در چنان ورطه نیفتد که آن منجم بیچاره افتاد که اسب کرّه^{۲۰} به عقل و دین‌داری و وفا و سخاوت و املاک و بنده و پرستار و میراث سلطان حکم کرد.

۱. مک: - این.	۱۱. مل: - بود.
۲. مچ، مل: - بحکم.	۱۲. مچ، مک: مثال.
۳. مک: برج.	۱۳. مک: + بود.
۴. مک: ساعات.	۱۴. مک: و.
۵. مچ، مک: هشتم.	۱۵. مک: جمله الامراء.
۶. مل: - سه شبانه روز... دو شبانه روز.	۱۶. مک: یا.
۷. مچ: تا.	۱۷. اس، مل، مک: حکم.
۸. مک: بروج.	۱۸. مچ: نقیض.
۹. مک: ناظر.	۱۹. مل: + و.
۱۰. مک، مل: طلوع.	۲۰. مچ، مل، مک: - را.